

kolanáminum frá 1936 til umleið 1960, greiðir soleiðis frá, hvussu menn royndu at ansa sær í kolanáminum.

Tú gjordi sjálvur av, um tú skuldi seta props upp undir. Tað var gamalt, at hvørja ferð, ið tú breyt kolið niður, so bleiv hangað við hakkaraskaftinum upp undir takið, og har kundi tú hoyra, um tað var leyst ella tað var fast í tí. Ljósði tað dunkult, so var tað tinn plikt sjálvur at fara at seta stúttu undir... Hetta var einki dikkedar, tí tú vandist við tað, so hoyrði tú, tá ið tú bangaði, og so kundi tú døma um, hvussu tú skuldi seta propsið, antin tú skuldi seta tað beint, ella tú skuldi seta tað á skák, tí tú sást í takinum, hvussu sleppurnar gingu.

Var tað so, at takið ikki var heilt, at takið gekk í sovordnum sleppum á skeivan, so mátti tú seta propsið, eftir sum sleppurnar gingu, tí trýstið kom tann vegin. Setti tú eitt props beint, sum trýstið gekk út til síðurnar, tá nýttiði tað einki, tí tað brotmaði bara av. Men setti tú tað, sum takið visti seg, so var tað einki problem. Propsið skuldi altso vísa eftir trýstinum, Hetta dugdi man at siggja og at lurta seg til. Tú skuldi altíð ansa eftir at hava tryggjar rekkjur av propsi aftan fyri teg – tað skuldi vera sikkurt.

Alt hetta fekk man forklárað av teimum, sum høvdu verið frammanundan. Hetta var eingin trupulleiki, tí man lærði av hvørjum øðrum – tað gekk sum fótur í hosi. Jeg haldi, at okur ansaðu ógileiga væl eftir. Annars dátt mest niður úr takinum um náttina, meðan eingin arbeiddi, men jeg veit ikki, hvi tað var soleiðis.

Jú, jú, tað bleiv ansað væl eftir. Jeg minnst einaferð, tað bleiv propsneyð. So var so nógv props inni í minni, og jeg minnst, okur vóru inni og tóku props niður. Tað vóru verkfrøðingurin Marstrander, Andreas á Beitinum, Perssen, Wiberg og jeg. Jeg var so inni og sló á propsini, men so komu okur so mikið langt út, at tá ráplaði, ja, men tað var líkasam ein bakki at koma uppum.

Tá sigur ingeniorurin: Tú stendur, har sum tú stendur, okur skulu varsköva, tá ið tú skalt leypa. Tað dátt nakað inni, men man kundi hoyra tað á pressinum ella buldrinum, hvussu stór mongdin bleiv til. Einaferð tá rópá hann: – Leyp! Og tá small tað niðurfyr – jeg minnst, at tá tá Wiberg úti á hesum bakkanum, og í tí jeg leyp, tá goggaði hann niður á herðarnar á mær og tveitti meg í leysari luft upp og aftur um seg, so jeg so at siga dátt tvørtur um hann. – Ja, tað var ikki meira enn tað.

Sum tað sæst av frásøgn omanfyri, fingur menn upplæring í námsarbeiði tá fyrstu tíðina í náminum, og ymiskt bendir á, at eitt minstamat av trygðarreglum – ráðum varð lagt monnum eina við.

Men ikki hava allir upplivað hetta á sama hátt. Maður, sum byrjaði í Rangabotni í 1939, tekur soleiðis til um formannin Anders Wiberg:

Hann var so grúliga stramur upp á handan mátan – sama eisini tá man sat og hogdi. Hann (Wiberg) bangaði upp undir loftið, og vissi hann feldi, at tað var tómt í loftinum, so orðnaði hann at seta stútt upp beinanvegin aftan fyri teg, og vissi tú ikki hevði gjørt tað, tá ið hann kom

inn aftur, so var galið. Hevði hann givið orðar til at seta stúttur upp, so skuldi tú hava hana klára, tá hann kom inn aftur, og hon skuldi standa gott! Hetta róptu teir at stempla upp. Summir nevndu stúttur props.

Hesar báðar frásagnir nýtast ikki at stríða hvør móti aðrari. Heldur vísa tær, at ávisar trygðarreglur vóru, at formaðurin royndi at hava eftirlit við, at tær vórðu hildnar, men at ábyrgdin av egnari trygd, tá samanum kom, var hjá tí einstaka arbeidsmanninum.

Frásagnirnar benda eisini á, at tað at koyra var kanska tað mest vandafulla arbeiði, tí í hesum starvi fekk tú illa vart teg, og tí at partar av takinum vóru berir. Annað arbeiði, eitt nú at taka props niður, var sera vandamikl, men tað var samstundis eitt arbeiði, har tú hóast alt kundi verja teg, tí tú ansaði alla tíðina eftir, hvussu takið bar seg at.

Mattiðmar lógu fyri tað mesta soleiðis: Kl. 10–10.15 var kaffi, kl. 12–12.30 dagurði og umleið kl. 14–14.15 var aftur kaffi. Umstøðurnar at eta vóru sum vera man ikki heilt vanligar, og eitt sindur ymiskt er, sum menn siga frá. Sum kunnugt vóru hús í Rangabotni, har til bar at gera mat og at fáa sær, men tað var minni enn so altíð, at menn góvu sær stundir at fara út úr náminum at eta í barakkini:

Klokkan 10 fekk tú tær ein drekkamunn, man hevði varmaflösku við og át inni undir har – man át har, sum man sat. Á dagurða var tað gjarna soleiðis, at nakrir samlaðust og ótu í felag. Vit plagdu at eta klokkan 12 og halda fri eini trý korter, tá man fór ikki út, man át inni undir har.

Gjarna var tað tað, at tað var nakað, man róptu fyri at taka stabbar – tað var partiir, sum man

tók burturundan og setti stempul upp undir takið. Tá ið tú hevði gjørt gjøgnumgongir einar 10–15 m innulim, tá blivu hesi partini tikin burtur, og her vóru sovordin stór loft ella rúm. Her samlaðust vit og lógu uppi í lortinum har og ótu. Tú hevði eina varmaflösku og smurt breyð, tað var einki annað. Ja, ein forsló ikki, tú mátti hava tvær. So fekk tú ein kaffimunn aftur kl. tvey og klokkan fyra var útskeiðing.

Tá arbeidsdagurin endaði, fór man direkta oman – man skifti ikki kleði har uppi. Omaneftir mestur rann man undan brekkuni. Okur høvdu súkkli inni á Mangiaarbakka og súkklaðu so til hús. Tá man so kom til hús, fekk man konuna at vaska sær. Man var móður, tá man kom til hús. Man bleiv so skitin av at arbeiða har uppi, tí ofta var tað tað, at í støðum var vatn. Tað kundi standa ein stórur hylur – tað dálkaði. So fekk man heitan mat til dagurða, tá man kom heim. Tað var sovordin fyrifallandi – grind og spik – oftast saltmat – frystiboksin var ikki komin. Nei, tá var man ikki maður at fara at gera nakað annað, so tá var mín arbeidsdagur endaður.

Okur høvdu ongan kokk, men hvør maður matskaffaði sær sjálvum. 30 koyggjur vóru í barakkini við einum stórum ovni mitt á gólvinum. Mat gjordu vit í eini aðrari barakk, har var køkur og borð, og hvør maður hevði har sitt skáp, har hann goymdi matin og ymiskt annað.

Teir gomlu mennirnar báðu fyri tað mesta har uppi – alla vikuna. Teir fóru niður sunnukvöld, Kristin norðmaðurin og Wiberg og svenskarin Jønsson og nakrir aðrir.

Okur samlaðust í barakkini at fáa okkum at eta dagurða, nei, einki heitt, breyð og viðskera. Har var góður orðan. Tað var onkur, sum

hevði fast torn til at halda alt reint – við líka. Summir ótu inni í minni við hvørt, ja, tað var sum tað lá fyri – oftani var so langt at ganga út, at teir tímdu ikki at fara út.

Arbeidsmennir í Rangabotni høvdu, sum síður er á flestu arbeidsplássum, ymiskt til teitis og skemtanar. Tað, sum frásøgu-menn serliga minnst, eru fóstulávinsthaldini í Rangabotni:

Tað var ikki nógv tíð til at práta og hugna sær undir arbeidinum, men okur kundu hava fastalávinstball – tað var fleiri ferð, at okur høvdu fastalávinstball.

Okur hildu altíð fri fastalávinstmánadag. Tað gekk soleiðis fyri seg, at nakrir fóru tíðligani um morgunin niðan at koka epli og fyrirreika ballið. Hinir komu niðan um tólv tíðina, og ofta var fólk úr býnum við. Var tað ein, sum átti kjót, so tók hann kjót niðan við, og var tað ein, sum átti turran fisk, so hevði hann fiskin niðan við, ella eisini turt tvöst. Tað bleiv alt deilt – sett á borðið í barakkini, tí tað var ikki soleiðis, at fyri tí at tú kanska hevði havt turran fisk, at tú ikki skuldi eta turt kjót.

Okur slógu tunnu, og okur slógu pottar eisini. Kristin norðmaðurin fann uppá, at okur eisini skuldu slá pottar. Tað gekk soleiðis fyri seg: Ein flöska varð lögð á jörðina, man stillaði seg við flöskuna og fekk bind fyri eyguni og kepp í hondina. So bleivst tú trektur so og so nógv fet tilbakar, og so skuldi tú finna aftur á flöskuna. Jeg minnst ikki, hvat kattakongurin fekk, men okkurt fekk hann.

Við hvørt høvdu teir ein dropa av sterkum, men oftast var tað aftaná – tá fór man ein túr runt í býnum. Jeg minnst, at okur plagdu at vera har úti hjá Jensi í Kristnhusi í Frøða. Har bleiv onkuntið sligin ringur, so tað hevur nokk ikki verið heilt medi-

Maður á veg út úr náminum við kolavogni. Fyri endanum á skinnarunum hómaðst brúgvín, har kolið var stúrtað niður í goymsluna ella siluna, sum goymslan varð nevnd. Mynd tikin í 1939.

sinfritt. Síðan fylgdi man inn eftir so hvørt, okur vitjaðu inn til arbeidskammeratarnar á vegnum inn eftir. Um ein hevði, sum man sigur, so skonkti hann. Jeg haldi, at man bestilti altíð og royndi at hava ein dropa til fóstulávint.

Um kvöldið var dansur hjá Biniasi og í Klubbanum. Tað kom so tað, at tá ið tað bleiv seinri út á kvöldið, so dátt man tann vegin. Tí har var so ongastaðni at fara úttan til Biniasi ella í Klubban. Jeg minnst ikki, at okur nakrantíð slógu ring uppi í Rangabotni.

Maður, ið kom í kolanámið í 1937:

Okur slógu tunnu á fóstulávint – tað var ólúksálga stuttligt. Okur slógu har uppi. Teir høvdu altíð brennivín við sær, og allir fingur snaps, sum vildu hava. Okur fingur tunnuna niðan við traðbananum. Tað var altíð stuttligt.

Ein gamal kolanámsarbeiðari greiðir frá, hvussu menn í aðrar mátar royndu at stytta sær stundir í náminum og í barakkini:

Jú, okur høvdu tað stuttligt har uppi – okur høvdu festligheit og samankomstir... Tað var oftani stuttligt, íser tá friggjakvöldini vóru. Tað vóru Alfred Petersen og Villy Jønsson – teir høvdu hvør sína harmoniku niðan við.

So við hvørt so kundi man samlast saman, sært tú, tá ið teir roknaðu við, at tað gekk ímóti útskeiðing, og so samlaðust teir, og so sátu teir og sungu og spældu upp á harmoniku. So plusseligani við eitt so kundi Kristin koma inn, myrkur, arbeidsformaðurin! Kristin norðmaðurin. Tá vóru teir skjóttir at reisa seg upp! Men Kristin grein bara at tí heila, tí honum dámdi gott saman við hesum unga eisini. Jú, jú, teir høvdu harmonikurnar við inn í minuna – ikki bara í barakkini – og so sátu okur allir rundan um í einum holi og høvdu tað ógileiga stuttligt. Hvat okur sungu? Tað vóru føroyskir sangir og norskir sangir. Okur dugdu nógvir sangir. Teir norsku sangirnar høvdu okur lært úr radio. Okur fingur eitt av teimum fyrstu radionum, sum komu her – tað var í 1935.

Alt í kolinum var gott humør – tað var ikki tað, sum æt nakað annað. Teir vóru skemtingarsamir og alt møguligt. Annars minnst jeg ikki, at okur høvdu nakað annað serligt til teitis – hvørki á jómsøku, til jóla ella til aðrar høgtíðir.